

# **ZNAJÍ DNEŠNÍ SESTRY HISTORICKÉ OSOBNOSTI OŠETŘOVATELSTVÍ?**

Bakalářská práce

CHALOUPKOVÁ VERONIKA

VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNICKÁ, O.P.S., PRAHA 5

Vedoucí práce: PhDr. Anna Mazalánová, PhD.

Komise pro studijní obor: Všeobecná sestra

Stupeň kvalifikace: bakalář

Datum odevzdání práce: 2009-03-31

Datum obhajoby:

PRAHA 2009

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla používána ke studijním účelům.

V Praze dne .....

.....

Chaloupková Veronika

## ABSTRAKT

CHALOUPKOVÁ, Veronika: *Znají dnešní sestry historické osobnosti ošetřovatelství?* (Bakalářská práce) Vysoká škola zdravotnická, o.p.s. v Praze, Stupeň odborné kvalifikace: Bakalář ošetřovatelství, Školitel: PhDr.Mazalánová Anna, PhD.Praha, 2009

Práce se zabývá historií ošetřovatelství. Práce je zaměřena na linii vývoje ošetřovatelství, na vývoj ošetřovatelství v českých zemích, na jednotlivé řeholní řády pečující o nemocné, vznikem a významem pomáhajících organizací, také se zabývá jednotlivými významnými osobnostmi prospěšnými v tomto oboru.

Empirický průzkum, který je součástí práce, zjišťuje znalosti zdravotnických pracovníků o historii ošetřovatelství.

Klíčová slova:

Historie ošetřovatelství, pomáhající organizace, průzkum, řeholní řády, významné osobnosti, zdravotnictví

# ANNOTATION

CHALOUPKOVÁ, Veronika: *Do today's nurses know about nursing personalities from history?* (Bachelor's thesis ) Vysoká škola zdravotnická, o.p.s. (University of Medicine) in Prague, Special Qualification Level: Bachelor of Nursing, Tutor: PhDr. Mazalánová Anna, PhD. Prague, 2009

The topic of the thesis is nursing history. It is focused on the nursing development timeline, development of nursing in Bohemia, individual religious orders caring for sick people, the origin and significance of charities, as well as on some famous figures who contributed their support within this area.

Empirical research as an integral part of this thesis shows the level of knowledge of health care workers regarding nursing history.

Key words:

History of nursing care, helping organization, survey, regular order, significant personalities, health service

# PŘEDMLUVA

Při výběru práce byl hlavním motivem můj zájem o dějiny, vývoj ošetrovatelství ve zdravotnictví. Hlavním záměrem práce je informovat čtenáře o historickém vývoji ošetrovatelství a zároveň zjistit rozsah vědomostí u zdravotnických pracovníků o tomto tématu.

Teoretická část informuje o vývojových liniích ošetrovatelství, pomáhajících organizacích, řeholních řádech, významných osobnostech prospěšných v ošetrovatelství a také vývoji tohoto oboru v českých zemích. Poskytuje přehled jednotlivých informací o dané problematice.

Součástí práce je empirický průzkum. Empirický průzkum jsem zaměřila na zdravotní sestry v praxi, u kterých se předpokládá různý rozsah znalostí o této problematice. Při zpracování práce jsem vycházela ze studia odborné literatury. Empirický průzkum s využitím dotazníkové metody jsem realizovala v Pražských nemocnicích a v Oblastní nemocnici Kolín a.s. Podklady pro práci jsem čerpala jak z knižních, tak i z časopiseckých pramenů.

Touto cestou vyslovuji poděkování vedoucí bakalářské práce PhDr. Anně Mazalánové, PhD. za pedagogické usměrnění, podnětné rady a podporu, kterou mi poskytla při vypracovávání bakalářské práce.

# OBSAH

|   |    |
|---|----|
| <b>ÚVOD</b> .....   | 8  |
| <b>TEORETICKÁ ČÁST</b> .....                                  | 16 |
| <b>1 Vývojové linie ošetřovatelství</b> .....                 | 16 |
| 1.1 Laické ošetřovatelství .....                              | 16 |
| 1.2 Charitativní ošetřovatelství .....                        | 16 |
| 1.3 Profesionální ošetřovatelství.....                        | 17 |
| <b>2 Řádová ošetřovatelská péče</b> .....                     | 19 |
| 2.1 Suverénní maltézský rytířský řád .....                    | 19 |
| 2.2 Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou .....          | 20 |
| 2.3 Řád milosrdných bratří .....                              | 20 |
| 2.4 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského..... | 21 |
| 2.5 Diakonie.....   | 22 |
| <b>3 Vývoj ošetřovatelství v českých zemích</b> .....         | 23 |
| 3.1 Špitály a lazarety (10. – 18.stol.) .....                 | 23 |
| 3.2 Ženský výrobní spolek český (19.stol.) .....              | 24 |
| 3.3 První česká ošetřovatelská škola (20.stol.) .....         | 24 |
| 3.4 Kvalifikace zdravotních sester po roce 1948 .....         | 25 |
| <b>4 Významné osobnosti</b> .....                             | 26 |
| 4.1 Svatá Anežka Česká .....                                  | 26 |
| 4.2 Florence Nightingalová .....                              | 27 |
| 4.3 Ethel Gordon Bedford – Fenwick .....                      | 29 |
| <b>5 Pomáhající organizace</b> .....                          | 31 |
| 5.1 Mezinárodní červený kříž .....                            | 31 |
| 5.2 Československý červený kříž (ČSČK) .....                  | 31 |

|   |    |
|---|----|
| <b>EMPIRICKÁ ČÁST</b> .....                   | 34 |
| <b>1 Metodika průzkumu</b> .....              | 34 |
| <b>2 Problém, cíle a úlohy průzkumu</b> ..... | 34 |
| <b>3 Hypotézy</b> .....                       | 35 |
| <b>4 Metody a metodika průzkumu</b> .....     | 35 |
| <b>5 Charakteristika souboru</b> .....        | 35 |
| <b>6 Interpretace výsledků průzkumu</b> ..... | 36 |
| <b>7 Závěr průzkumu</b> .....                 | 51 |
| <b>8 Diskuse</b> .....                        | 52 |
| <b>Závěr</b> .....                            | 54 |
| <b>Seznam bibliografických odkazů</b> .....   | 55 |
| <b>Seznam příloh</b> .....                    | 57 |
| <b>Seznam použitých zkratk</b> .....          | 68 |
| <b>Seznam tabulek a grafů</b> .....           | 69 |

# ÚVOD

První náznaky ošetrovatelské péče jsou zřejmé už odpradáвна. Již pravěcí lidé se starali o své nemocné či zraněné. Nejdříve se jednalo spíše o instinktivně podmíněnou péči, při které se předávaly znalosti o přírodních látkách pomáhajících chorým z generace na generaci, tj. z jedné léčitelky na druhou.

S rozvojem křesťanství se léčitelství pro mnohé stalo životním posláním. Znamenalo pro pomáhající určitou oběť dokazující jejich nesmírnou lásku k bližním, zejména k Bohu. Po dlouhá staletí se jednalo o charitativní péči poskytovanou církevními ošetrovatelskými řády a dobrovolníky z řad civilního obyvatelstva, vedeného touhou pomáhat a mírnit utrpení nemocných.

Rozhodující zlom ve vývoji ošetrovatelského povolání se udál v první polovině 19.století, kdy došlo k narození postav, které v následujících letech zásadně ovlivnili vývoj ošetrovatelství. Pomoc druhým se pomalu stala povoláním.

Na zrodu profesionálního ošetrovatelství se podíleli významné postavy jako F. Nightingalová, Pirogov, F. Fajfrová a mnoho dalších.

Úrovní ošetrovatelství, jakou máme dnes, předcházelo mnoho náročných situací, např. války, totalitní režim aj.

A právě s tímto vývojem bych vás chtěla seznámit v teoretické části práce. Práce také obsahuje empirický průzkum, ve kterém zjišťujeme znalosti sester právě o této problematice.

Cílem práce je přiblížit čtenářům informace o historických událostech a osobnostech ovlivňující vývoj ošetrovatelství. Zaměřila jsem se na vymezení nejdůležitějším pojmů vztahující se k této problematice. V empirické části jsem se pomocí anonymních dotazníků ptala zdravotních sester, jaká je jejich informovanost o historii ošetrovatelství, zda mají dostatečné znalosti o vývoji tohoto oboru.



## TEORETICKÁ ČÁST

### 1 Vývojové linie ošetrovatelství

Rozlišujeme tři vývojové linie ošetrovatelství. Vývoj ošetrovatelství dále rozebíráme v následujících podkapitolách.

#### 1.1 Laické ošetrovatelství

Nemocní jedinci si péči poskytovali sami nebo jim ji poskytovali rodinní příslušníci, lidoví léčitelé či porodní báby. Na léčbě se podíleli současně lékař i zaříkávač společně. Onemocnění bylo považováno za zásah zlých démonů, kteří vstoupili do těla člověka a ten se stal „posedlý“. Nemocný byl léčen zaříkáváním a rituály.

Proti nemocem se využívaly zkušenosti z pozorování účinků bylin, vody a slunce na lidský organismus a předávaly se dalším generacím. V r. 500 př. Kr. – 400 po Kr. se zdokonalila chirurgická technika, zručnost při operacích. Vznikly nové představy o vzájemných vztazích nemocného a zdravého organismu.

Nejvýznamnější lékař starověku Hippokrates usiloval o nezaujaté pozorování a používání zkušeností, byl zastáncem učení o čtyřech šťávách a definoval nemoc jako výraz porušené rovnováhy šťáv lidského těla.(časopis Florence, únor 2006)

#### 1.2 Charitativní ošetrovatelství

O nemocné se začínají starat kláštery, při kterých jsou zakládány špitály. Špitály sloužily pocestným a kupcům jako útulky, nemocným nebo zchudlým měšťanům. Do opatrování byly brány přednostně osoby, které si tkz. provizi ve špitále zakoupily doživotní byt, stravu a opatrování. Teprve po nich přišli na řadu nemocní chudáci, nemajetní a neschopní práce.

Základy mnišské medicíny položili benediktini, kteří měli ve svých řadách lékaře. Benediktinský řád je nejstarším mnišským řádem římskokatolické církve. Řehole tohoto řádu stanoví, že klášter zodpovídá za všechny nemocné ve svém bezprostředním okruhu působnosti. Péče o nemocné je postavena na úroveň službě Kristu.

„Cokoli poskytneme jednomu z nejposlednějších na zemi, darujeme tomu, jenž trní na nebesích“ (Schott, 1994, str.66) napsal učenec a politik Cassiodorus, který se věnoval vzdělávání mnichů.

Péče o nemocné je pro mnišskou komunitu ta nejcennější praktická činnost, jak vychází z „regulí“ zakladatele řádu Benedikta z Nurie.

„O nemocné musí být pečováno především a nade vše. Člověk jim má sloužit jako sám Kristus, kterému tak ve skutečnosti slouží skrze ně“ (36. kapitola regulí Benedikta z Nurie – Schott, 1994, str.66)

Mniši a jeptišky ošetřují tělesně a duševně nemocné, starají se o jejich potřeby, jsou vedeni soucitem a sebeobětováním.

### **1.3 Profesionální ošetřovatelství**

Tento typ ošetřovatelské péče se vyvinul postupně z péče charitativní. Lze jej datovat do konce 19.století, kdy již dochází k biomedicínskému vývoji. Péče poskytovaná lidem začíná mít skutečně léčebný a racionální ráz.

Rozhodujícím impulzem k vybudování organizace ošetřovatelské péče byla bezúspěšná situace na bitevních polích. V tomto období se rozhodlo o potřebě odborně připravených žen pro péči o raněné a nemocné. Díky účasti sester na zdravotní péči v průběhu válečných bojů získává odborný profil zdravotní sestry zřetelné obrysy. Práce sester se stala nezbytnou, o čemž svědčí Pirogova slova: „A když kdokoliv vstoupil do lazaretního stanu, tu se ze všech stran ozývaly hlasité a drásavé stony, výkřiky....Sestry se namáhaly ve dne v noci, nehledíce na svou únavu neusnuly ani na minutu....všechny ty nadlidské práce snášely bez sebemenšího reptání s klidnou obětavostí a pokorou...“ (Staňková, 2001, str.65)

Myšlenku uplatnit ženy na bojišti jako ošetřovatelky, prosadil ruský lékař Nikolaj Ivanovič Pirogov. O významu ženy při ošetřování raněných ve válce píše ve svém deníku z doby Krymské války: „...jediné, co je v celém chaosu skutečně důležité, jsou milosrdné sestry. Dobré výsledky ukazují, že jsme až doposud ignorovali skvělé vlohy

*našich žen. Vynikají svou odvahou, trpělivostí a houževnatostí při plnění svých povinností.*“ (Kafková, 1992, str.9)

Nezávisle na ošetrovatelském hnutí na východním bojišti, uplatnila stejné úsilí na straně západní Florence Nightingalová, jejichž obětavá práce byla rovněž korunována úspěchem. Díky Florence Nightingalové se ošetrovatelství stalo z charitativní služby skutečným odborným a hluboce lidským povoláním.

S počátkem rozvoje vojenského zdravotnictví v 50.letech 19.století dochází souběžně k rozvoji chirurgie, hygieny a epidemiologie. Tento rozvoj zasahuje pozvolna do oblasti opatrovnictví a mění dosud nahodilou opatrovnickou činnost v činnost organizovanou.(Kafková, 1992)

## **2 Řádová ošetrovatelská péče**

Řádová ošetrovatelská péče se řadí mezi druhou vývojovou linii ošetrovatelství. Poskytovali a poskytují ji různé církevní instituce.

### **2.1 Suverénní maltézský rytířský řád**

(Suverénní vojenský a špitální řád sv. Jana Jeruzalémského z Rhodu a Malty)

Řád maltézských rytířů vznikl jako větev johanitů ze silné náboženské potřeby šířit křesťanství prostřednictvím křižáckého hnutí. Rytířský řád johanitů byl založen před první křížovou výpravou r.1099 jako první řeholní komunita, která v sobě spojovala jak prvek špitálnický, tak prvek rytířský.

V době svého působení na Maltě (16.-18.století) byli ve špitále maltézských rytířů ošetřováni chirurgicky a interně nemocní, psychiatričtí pacienti, izolováni byli pacienti s horečnatým a průjemovým onemocněním. Velký důraz byl kladen na hygienu a stravu.

Řád maltézských rytířů je organizovaný jako stát. Patří k nejmenším státům na světě. Má svou vlastní armádu, peníze, poštovní známky. V čele řádu stojí velmistr a řádová vláda. Členy řádu jsou jednat profesní bratři, skládající věčný slib, jednak profesní rytíři, kteří zastávají nejvyšší úřady. Převážná část členů jsou laici z různých zemí, kteří mají občanské povolání a pro maltézské rytíře pracují ve svém volnu. Nemusejí být šlechtici, pouze skládají slib poslušnosti a křesťanského života. Mohou se ženit a zakládat rodiny.

Řád má asi 10 500 členů žijících po celém světě, díky nimž dodnes vyvíjí rozsáhlou charitativní činnost. Ročně řád zajišťuje ošetření asi půl milionu lidí. V současnosti spravuje mnoho nemocnic, lékáren a zdravotnických středisek v 90 zemích světa, jejich dobrovolníci vyjíždějí pomáhat do oblastí vojenských nepokojů a živelných katastrof. Dnes jde spíše o humanitární organizaci. Patronem řádu je sv. Jan Křtitel. (Mimořádná příloha časopisu Sestra, 2003)

## **2.2 Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou**

Řád křižovníků s červenou hvězdou se vyvinul z laického špitálního bratrstva založeného sv. Anežkou Českou.

Řád vychází z ideálů chudoby sv. Františka z Assisi, r. 1237 byl papežem uznán za samostatný ošetřovatelský řeholní řád křižovníků (příloha č.2).

Hlavním úkolem řádu bylo ošetřování chudých a nemocných, kteří dílem přebývali ve špitále a dílem byli pohostinně přijímáni jako příchozí. Později se mohli křižovníci označovat červenou hvězdou a byli povýšeni na rytířský řád, neboť do něj vstupovalo stále více šlechticů vzdávajících se veškerého majetku ve prospěch chudých. Mnozí z nich se jako bratři nekněží věnovali charitativní činnosti.

Český řád křižovníků s červenou hvězdou zůstává dodnes jediným řeholním řádem českého původu a zároveň jediným mužským řádem, který založila žena.

Mezi hlavní rysy řádového života patřila od začátku milosrdná láska k člověku, který potřebuje pomoc a společenství druhých. V současnosti v řádu převládla pastorační činnost, příslušníci tohoto řádu již v dnešních zdravotnických zařízeních nepracují.

## **2.3 Řád milosrdných bratří**

(Hospitální řád sv. Jana z Boha)

Zakladatelem řádu je Portugalec Juan Ciudad nazývaný pro svou lásku k Bohu a bližním Jan z Boha.

Hlavním posláním řádu byla široce založená služba hospitální – péče o nemocné, staré a nemohoucí osoby, a to ve vlastních špitálech. Řád se velmi rychle rozšířil a založil provincie v různých zemích.

V současnosti má řád ve světě 1500 bratří a více než 40 000 spolupracovníků. Spravuje více než 240 zdravotnických zařízení.

Do našich zemí se činnost milosrdných bratří přenesla v r.1605, kdy byli bratři povoláni do Valtic na jižní Moravě a založili zde konvent. Nejstarší a nejzajímavější

konvent je v Praze na Starém Městě s nemocnicí Na Františku, otevřené r.1620. Nemocnice byla určena pouze pro mužské pacienty.

Řád dbal, aby se jeho příslušníci vzdělávali. Z příslušníků řádu je pro ošetřovatelství významnou osobou Václav Joachim Vrabec, který usiloval o zavedení odborných přednášek pro opatrovníky a porodní báby.

#### **2.4 Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského**

Kongregace vznikla v 17.století ve Francii v Nancy. Kongregace – duchovní řád byla založena na čtyřech principech: křesťanské dokonalosti a slibech chudoby, čistoty a poslušnosti. Svůj život sestry zasvětily ošetřování nemocných.

Z řehole sester boromejek:

*„Kongregace sester sv.Karla Boromejského vede své členky po staletí k životu podle evangelia, k následování pána a vytrvale usiluje svými činy rozlévat milosrdnou lásku na chudé, nemocné, jakkoli postižené, opuštěné a zanedbané. Nehledá vděk, ani zisk ani uznání světa, ale snaží se účinně milovat všechny lidi, protože je miluje Bůh, který žádá, abychom si vzájemně sloužili a pomáhali.“* (Mimořádná příloha časopisu Sestra, červen 2003, str.13)

Podnět, aby byla kongregace uvedena do Prahy dal profesor A.P.Klára. Jeho záměrem bylo starat se o slepce. V r.1837 přicházejí tedy z Nancy do Prahy sestry a zakládají malou komunitu v ústavu pro nevidomé, o rok později zakládají klášter s kostelem sv.Karla Boromejského a nemocnici Pod Petřínem (příloha č.3). V r.1858 sestry kupují dům a dvůr v Řepích u Prahy a budují nalezinec pro více než 400 dětí. Během epidemie trachomu v r.1864 bylo nutné prostory vyklidit. Děti byly přestěhovány do Karlína a z objektu byla zbudována ženská věznice. V r. 1948 byla věznice zrušena a činnost řádu brzy zcela zastavena. V r.1996 zde řád vybudoval Domov sv.Karla Boromejského, v němž vedle sester boromejek pracují i vybrané vězenkyně.

## 2.5 Diakonie

Výraz „diakonie“ je odvozen od řeckého slova diakonein – sloužit, pomáhat. Původně šlo o posluhování u stolu, později tak křesťané označovali služebníky boží. V následujících stoletích šlo především o služby sociální a správní. Organizovaná činnost diakonie začala působit v 19.století díky reformním nekatolickým církvím, jejichž příslušníci se nazývají evangelíci.

V Německu pastor Theodor Fliedner založil Evangelický spolek pro křesťanskou péči o nemocné, také zřídil nemocnici a mateřský dům diakonek. Diakonky tj. jáhenky jsou evangelické ošetřovatelky nemocných, obdobné katolickým řádovým sestřím.(Schott, 1994). Hlavním cílem diakonie bylo poskytovat pomoc především chudým nemocným, jak v jejich domech, tak v nemocnicích prostřednictvím evangelických pečovatelek, které budou dobrovolně vykonávat jáhenský úřad. Je zde kladen důraz na „tělesnou péči o nemocné“, při které měly diakonky každý týden alespoň hodinu vyučovat lékaře. Diakonky procházely teoretickou i praktickou přípravou a musely složit zkoušku z farmacie.

U nás v 50.letech 20.stol. diakonie zanikla a byla obnovena až v 90.letech. Nyní spravuje 26 zařízení sociální péče. Podílí se na pomoci amnestikovaným, vězněným a sociálně nepřízpůsobivým občanům, psychicky narušeným a jinak postiženým lidem.

### 3 Vývoj ošetřovatelství v českých zemích

V této kapitole se zabýváme vývojem ošetřovatelství v českých zemích od 10.stol po 50.léta 20.stol .

#### 3.1 Špitály a lazarety (10. – 18.stol.)

Špitály byly původně útočištěm pro různé skupiny nemohoucích a potřebných lidí bez přístřeší, ve kterých nacházeli útočiště především chudí a nemocní. Poté, kdy se na naše území z říše byzantské dostalo křesťanství, jehož představiteli byli mniši a kněží, vznikaly postupně i na našem území středověké špitály.

Ze zachovaných písemných památek se dozvídáme, že v 10.století byl postaven první špitál v Týně (v místě dnešního Staroměstského náměstí). Další, později zakládané špitály na našem území, byly zpravidla spojeny s kaplí, kostelem nebo klášterem a nesly s nimi shodný název. Jejich počet se zvýšil v průběhu 13. a 14.století a církevní mužské a ženské řády se začaly zabývat opatrovnictvím jako svým hlavním úkolem.

Křesťanská péče o nemocné spočívala na příkázáních milosrdenství a lásky k bližnímu. Služba bližním v nouzi je rovnocenná službě Bohu a stala se hlavním motivem dějin špitálů a nemocnic. Velkou postavou ranných začátků českého ošetřovatelství byla Anežka Přemyslovna, sestra českého krále Václava I., která založila v Praze několik klášterů, kde byli umístěny i špitály. Také na jiných místech byly zakládány špitály a lazarety. Chudině poskytovaly to nejzákladnější, co k životu potřebovala, a to střechu nad hlavou, nasycení a umytí. V nemoci poskytovali lidem pomoc vycvičení holiči, lázeňští, porodní báby, různí mastičkáři, potulní lidový chirurgové i další osoby.

K opatrovnické službě ve špitálech, konané příslušníky různých církevních řádů se postupně dostávaly i osoby civilní. K opatrovnictví přiváděly ženy náboženské pohnutky. Obětování a utrpení bylo povýšeno na cíl lidského života. Mezi personálem se ale také často objevovali jedinci poznamenaní hanbou, trestanectvím či prostitucí a většina z nich neuměla číst ani psát. (Kafková, 1992)



### **3.2 Ženský výrobní spolek český (19.stol.)**

V 19.století byly zřizovány mnohé dobročinné, náboženské a jiné katolické spolky, které představovaly formu pokrokového a kulturního života.

V této době založily bojovnice za ženská práva, české spisovatelky Eliška Krásnohorská a Karolína Světlá (příloha č.4, č.5), „Ženský výrobní spolek český“, jehož hlavním posláním byla výchova žen k určitému povolání. Spolek si kladl za cíl prosadit pro ženy studium. Zpočátku organizoval kurzy ručních prací, šití prádla a vyšívání. V časopise „Ženské listy“, který vydával spolek, se postupně začalo uveřejňovat jednání stran studia ošetřovatelky. K realizaci této myšlenky došlo z velké části díky spolupráci spolku se Spolkem lékařů českých. V r.1874 byla zřízena první česká ošetřovatelská škola v Praze, jediná v Rakousku.

Škola organizovala odbornou výuku podle učebního plánu a osnov ve formě krátkodobých kurzů v místnostech pronajatých Ženským výrobním spolkem. Teorii doplňovala praktická část probíhající na Karlově v městském chorobinci. V r. 1881 došlo k zániku této první ošetřovatelské školy v Praze. Do této doby proběhlo pět běhů krátkých kurzů, k otevření šestého kurzu již nedošlo. Skončení činnosti této školy je vysvětlováno různě. Snad šlo o zásah členů městské rady pražské, snad o odchod přednášejících lékařů, a nebo o zákaz praxe na Karlově.

### **3.3 První česká ošetřovatelská škola (20.stol.)**

Na začátku 20.století bylo poukazováno na nutnost zřizování ošetřovatelských škol ve větších nemocnicích.

V r.1914 vyšlo nařízení ministra vnitra, kde byla zdůrazněna potřeba odborné přípravy osob, které se chtějí věnovat ošetřování z povolání. Příprava měla být prováděna ve dvouletých ošetřovatelských školách zřizovaných při nemocnicích, absolventky měly končit školu diplomovou zkouškou a nabýt titulu diplomovaná ošetřovatelka.

Otevření školy se dlouho oddalovalo vlivem 1.světové války. Nakonec byla ošetřovatelská škola otevřena v Praze v Ječné ulici v r.1916, současně s ní byla otevřena

i německá škola pro ošetřování nemocných na Karlově náměstí. První představenou české ošetřovatelské školy se stala Františka Fajfrová.

Na závěr svého dvouletého školení diplomované sestry skládaly mezinárodní slib Florence Nightingalové, uplatňovaný v odborném ošetřovatelském školství:

*„ Slibuji slavnostně Bohu na svou čest za přítomnosti celého tohoto shromáždění, že povedu život mravný a že své povolání budu vykonávat věrně .Zdržím se všeho zhoubného a špatného a nikdy vědomě nepodám škodlivého léku. Přičiním se, seč moje síly stačí, povznést úroveň svého povolání a zachovám tajemství o všem, co v důvěře bude mi svěřeno o osobních a rodinných záležitostech nemocných, o nichž se dozvím při své činnosti. Vynasnažím se podle svých sil podporovat loajálně lékaře při jejich práci a obětavě pečovat o blaho těch, kdož budou svěřeni mé péči.“* (Kafková, 1992, str.26)

### **3.4 Kvalifikace zdravotních sester po roce 1948**

Před rokem 1948 byly zdravotní sestry v Československu vychovávány v dvouletých ošetřovatelských školách. Po roce 1948 bylo jejich studium stanoveno na čtyři roky a bylo ukončeno maturitní zkouškou.

V 50.letech 20.stol. vyšel zákon o zdravotnických povoláních, který řeší, kdo jsou střední zdravotničtí pracovníci a jaké jsou jejich povinnosti. *„Úkolem středních zdravotnických pracovníků je spolupracovat na jednotné, hodnotné a účelné zdravotní péči o člověka tím, že mu pod odborným vedením, nebo podle povahy práce samostatně, svědomitě poskytují ten druh zdravotní služby, ke kterému jsou odborně vyškoleni a vycvičeni, a dbát při tom o soustavné zvyšování zdravotní úrovně a zdravotního uvědomění lidu. Tyto úkoly plní především v zařízeních státní zdravotní péče.“* (Kafková, 1992, str.131)

Studium na středních zdravotnických školách se členilo na obory zdravotních sester, dětských sester, dietních sester, porodních asistentek, zdravotních laborantů, zubních laborantů, rtg laborantů, lékárenských laborantů, rehabilitačních pracovníků, sanitárních pracovníků a očních optiků. Pro starší pracovnice ve zdravotnictví byly pořádány doškolovací kurzy. R. 1961 byl zřízen Ústav pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně. (Schott , 1994)

## 4 Významné osobnosti

Osobnosti jmenované v této kapitole byli „průkopníky“. Svou prací přispěli k vývoji ošetrovatelské profese, jakou známe dnes.

### 4.1 Svatá Anežka Česká (příloha č.6)

Sv. Anežka byla příslušnicí panovnického rodu Přemyslovců. Narodila se patrně v Praze r. 1211 jako nejmladší dcera Přemysla Otakara I. a jeho druhé ženy Konstancie Uherské.

Život neměla jednoduchý. Jako tříletou ji otec zasnoubil se synem slezského knížete Jindřicha Bradatého. Anežčin snoubenec předčasně zemřel a šestiletá Anežka byla poslána na výchovu a další vzdělávání do kláštera v Doksanech. Více než světský lesk a sláva Anežku zajímala víra a modlitby. Byla pevně rozhodnuta vzdát se světského postavení a zasvětit svůj život Bohu. Byla nadšenou ctitelkou nově založeného žebrového řádu svatého Františka a rozhodla se vstoupit do jeho ženské řehole sv. Kláry.

Anežka po matce zdělila velké jmění a její bratr Václav jí věnoval pozemky na břehu Vltavy na Starém Městě, kde dala postavit v r.1231 velkolepý mužský klášter minoritů i ženský klášter klarisek sv. Františka z Assisi. Po dokončení stavby r.1234 složila řeholní slib, přijala řeholní roucho a stala se abatyší kláštera. Klášterní bratrstvo bylo záhy na žádost Anežky papežem uznáno za samostatný ošetrovatelský řád křížovníků s červenou hvězdou, jehož hlavní úlohou bylo ošetřování chudých a nemocných. (Staňková, 2001)

V r. 1233 Anežka založila u kostela sv. Huškala na Starém Městě pražském s matkou Konstancií špitál sv. Františka z Assisi, první svého druhu v Čechách. Jeho zaměření bylo mnohostranné.

Z latinského hospes (pocestný, cizinec) vznikl termín hospitale, pro místo, kde se pečovalo nejen o nemocné, ale i o poutníky na cestách, lidi bez přístřeší, chudé a pronásledované. Špitál se tedy skládal z nemocnice, chudobince a útulku pro pocestné.

Sv. Anežka byla první ženou, která založila mužský řád, první ženou, která založila český ošetřovatelský řád. Celý svůj život se věnovala pomoci chudým a nemocným.

Anežka Přemyslovna zemřela 6.3.1282, svatořečena byla v r.1989. Je pokládána za patronku českého ošetřovatelství.

#### **4.2 Florence Nightingalová (příloha č.7)**

Florence Nightingalová je považována za zakladatelku profesionálního ošetřovatelství. Narodila se při svatební cestě rodičů v Itálii 12.května 1820 (tento den byl vyhlášen jako Mezinárodní den sester) a dostala jméno podle místa svého narození Florencie. Rodiče Florence patřili k bohaté střední vrstvě anglické společnosti, která si mohla dovolit pronajímat pokoje v Londýně a velmi často cestovat po Evropě. Florence a její starší sestru Parthenope vyučoval doma jejich otec, vzdělaný na univerzitě v Cambridge. Florence je studijní typ, zvláště má ráda matematiku a statistiku. Díky otcovské výchově dokáže problémy řešit komplexně. Vyrůstá v čilou, atraktivní mladou ženu, schopnou konverzovat s intelektuály i politiky. Její matka očekávala, že se dobře provdá, ale Florence měla zcela jiné zájmy. V r. 1837 prožila svou první mystickou zkušenost – „volání“. To Bůh ji volá, ale ona ještě nevěděla kdy, kde a co má dělat. O třináct let později píše: *„Je mi třicet let, věk, ve kterém Ježíš započal svoji pouť. Již více ne zbytečných věcí, žádnou lásku, žádné manželství. Pane, nech mě pouze uvažovat o tom, co bude.“* (časopis Florence, květen 2006, str.3)

Florence slyšela božský hlas později ještě při dalších dvou příležitostech a lze říci, že byla odjakživa hluboce spirituální. Její zájem o sociální otázky se prohluboval, navštěvovala domy nemocných v místních vesnicích a stále více se zajímala o nemocnici a ošetřovatelství. Rodiče ji však odmítli povolit ošetřovat nemocné v Salisburské nemocnici. Předpokládají, že na vše zapomene, bude –li cestovat. V zimě 1847-1848 proto Florence strávila příjemné čtyři měsíce v Římě. Zde se seznámila s pozdějším ministrem války Sydney Herberkem a jeho ženou.

V červenci roku 1850 se Florence vracela domů přes Německo, kde navštívila nemocnici a školu pastora Theodora Fliednera v Kaiserwerthu. V Paříži v Nemocnici

sester Vincence z Pauly se naučila metodám ošetřování ran. V následujícím roce se vrátila do Kaiserwerthu ještě jednou a prošla tříměsíčním ošetřovatelským kurzem.

Pobyt v Kaiserwerthu definitivně ovlivnil její rozhodnutí věnovat se ošetřovatelství. V roce 1853 Florence přijala volné místo vedoucí v Ústavu pro nemocné dámy v londýnské Harley Street. (Staňková, 2001)

V roce 1854 Británie, Francie a Turecko vyhlásily válku Rusku. V říjnu spojenci porazili Rusy v bitvě u Almy a zprávy v The Times kritizovaly britské zdravotnictví za velice nedostatečnou péči o raněné: „*S pocitem překvapení a rozčilení se veřejnost dozvídá o nedostatečných přípravách v péči o zraněné.*“ (časopis Florence, květen 2006, str.4)

Proto Florence požádal její přítel ministr války o pomoc a pověřil ji, aby přivedla a řídila skupinu ošetřovatelek v britských vojenských nemocnicích v Turecku.

Dne 4. listopadu 1854 Florence přijíždí se skupinou osmačtyřiceti sester do nemocnice ve Scutari. Zpočátku lékaři odmítali pomoc sester. Ale během deseti dnů dorážejí z bitvy čerstvě ranění a sestry jsou plně vytíženy. Jejich pomoc se stává nezbytnou a nenahraditelnou.

Florence začíná tím nejjednodušším a nejúčinnějším opatřením. Nastoluje pravidla hygieny, podává potravu třikrát denně, zajišťuje čistá lůžka, větrané místnosti, světlo. Florence se stará i o duševní potřeby vojáků. Píše jim dopisy domů, posílá jejich rodinám žold. V nemocnicích zavádějí pro raněné čítárny, knihovny, zabezpečuje přednášky a zřizuje dokonce i kavárnu. Na oplátku získává úctu a neutuchající obdiv britských vojáků.

„*Jaká to byla úleva, vidět ji procházet....Leželi jsme tam po stovkách, ale mohli jsme líbat její stín, když dopadl na polštář a zanechal naše hlavy znovu uklidněné*“ (časopis Florence, květen 2006, str.4) píše voják o Florence v dopise domů.

Dáma z lampičkou se stává její celosvětově známou přezdívkou pro tuto pozoruhodnou dámu. Po celodenní službě Florence s onou lampou prochází dlouhé chodby v nemocnici a kontroluje, zda je vše v pořádku. „*V těchto nemocnicích je to milosrdný anděl, aniž bych přeháněl. A když se její křehká bytost tiše pohybuje po*

*chodbách, obličej každého ubohého muže zjihne vděčností při pohledu na ni.*“(časopis Florence, květen 2006, str.4)

Působení na Krymu si však vybírá svou daň. Florence se domů vrací s podlomeným zdravím. Největším úspěchem Florence Nightingalové je, že ošetřovatelství se díky ní stává váženou a uznávanou ženskou profesí.

V r.1860 zakládá z výnosu veřejné sbírky Ošetřovatelskou školu při Nemocnici svatého Tomáše. Studující sestry procházejí jednoročním kurzem, který zahrnuje určitý počet přednášek a praktické hodiny na oddělení za asistence zkušených sester. V r.1860 je publikováno Nightingalové stěžejní dílo *Notes on Nursuring* (Poznámky k ošetřovatelství). Tím je položen základní kámen ošetřovatelství, platný dodnes: „Pečlivě sleduj pacientovy potřeby.“

V r.1883 královna Viktorie ocenila práci Florence Nightingalové řádem Královského červeného kříže. Florence Nightingalová také byla jako první žena oceněna Řádem za zásluhy. Florence Nightingalová umírá doma, 13.srpna 1910 ve věku 90 let, je pochována v St.Margaret's blízko domu svých rodičů.

### **4.3 Ethel Gordon Bedford – Fenwick**

Ethel Bedford – Fendwick je zakladatelkou Mezinárodní rady sester (ICN). Narodila se v r.1857 ve Skotsku. Velmi brzy projevila přání stát se ošetřovatelkou, provdat se a založit rodinu. Všechna přání se jí také skutečně splnila. První ošetřovatelské zkušenosti získala v dětské nemocnici v Nottinghamu, kde pracovala „na zkoušku“. Poté začala navštěvovat ošetřovatelskou školu v Manchesteru. Po absolvování školy se za krátkou dobu stala vrchní sestrou v Nemocnici sv. Bartoloměje v Londýně.

Ethel Fenwick měla neobyčejné organizační schopnosti. V r.1887 založila Britskou asociaci sester, která později patřila k prvním národním organizacím – zakládajícím členkám ICN. Britská asociace sester byla r.1892 povýšena na Královskou asociaci sester. Fenwick rovněž založila Společnost pro státní registraci sester a Britskou kolej sester.

Podnět k založení ICN vyšel z kongresu Mezinárodní rady žen, kdy si sestry uvědomily, že by se měly sdružovat mezinárodně. Ethel Fenwick kladla důraz na vzdělávání ošetřovatelek, prosazovala již tehdy univerzitní vzdělání. Byla nositelkou řeckého řádu Červeného kříže a čestnou členkou německé organizace sester.

#### **4.4 Františka Fajfrová**

Františka Fajfrová se na počátku 20.století velmi angažovala v ženském hnutí a ošetřovatelské povolání se jí zdálo pro ženu posláním.

Spolu s Ústředním spolkem žen organizovala krátkodobé kurzy. Také se snažila získat kliniky, které by umožnily frekventantkám kurzů praktický výcvik. Po několik let usilovně připravovala na otevření české ošetřovatelské školy v Praze. Pro svůj zájem o ošetřovatelství byla postavena nejprve do čela příprav, později se stala první představenou ošetřovatelské školy v Praze, která byla otevřena 1.června 1916.

Na F.Fajfrovou vzpomíná jedna z prvních žaček školy takto: *„Vidím paní představenou Fajfrovou, která byla vysoké, štíhlé postavy, krásného, pravidelného obličejce i ve svých 56 letech a působila dojmem velmi impozantním. Paní představená přicházela často mezi nás do učebny, hovořila s námi o různých tématech. Položila i základ školní knihovny. K prvním vánocům internátním nám všem darovala po překladu F.Nightingalové Ošetřování nemocných, dnes tak vzácného vydání. Mám je dodnes...“*(Staňková, 2001, str.16)

F.Fajfrová si později stále více přestávala rozumět s žákyněmi. Na počátku r.1920 byla odvolána.

## **5 Pomáhající organizace**

Jedná se o organizace, které mají pečovat za války o raněné vojáky a zajatce. V době míru organizují první pomoc při náhlých pohromách. Podílí se na péči o zlepšení zdraví a zmírnění bídy a na zabezpečení mezinárodní spolupráce v tomto směru.

### **5.1 Mezinárodní červený kříž**

V 19.století se udála jedna z nejkrvavějších bitev této doby, bitva u Solferina. Střetla se zde spojená vojska Francie a Sardinie s Rakouskem, celkem 320 tisíc mužů. Po vítězství Francie bylo bitevní pole pokryto 80-ti tisíci mrtvých a raněných.

Tomu všemu byl přítomen švýcarský obchodník Henry Dunant. Pod vlivem utrpení raněných a umírajících zorganizoval pomoc místních dobrovolníků a péči o zraněné. Tehdy poprvé zveřejnil myšlenku zřídit v době míru společnost, která by se starala o výchovu dobrovolných ošetřovatelek a samaritánů, aby byl v době války potřebný personál k dispozici. Tak vznikla idea organizace Červeného kříže. Po návratu do Paříže začal své myšlenky s nevelkým úspěchem propagovat. Pak odjel domů do Ženevy, kde napsal knihu „Vzpomínka na Solferino“. Dunantovy představy se v Ženevě ujala Společnost pro veřejné blaho, a tak vznikl Mezinárodní výbor Červeného kříže. (Staňková, 2001)

V r. 1864 byla přijata Ženevská konvence, která měla zaručit ochranu raněným a nemocným, lékařům, zdravotníkům a zdravotnickým zařízením označeným symbolem Červeného kříže. V r.1882 byla společnost Červeného kříže prohlášena za mezinárodní.

### **5.2 Československý červený kříž (ČSČK)**

Humánní myšlenky Červeného kříže zapustily své kořeny na našem území již před více než 130 lety - Stanovy "Vlasteneckého pomocného spolku pro Království české" schválilo c. k. místodržitelství dne 5. září 1868.

Za oficiální datum vzniku Československého červeného kříže však bývá považován až počátek února 1919. Již 1. února 1919 se v Obecním domě v Praze sešla přípravná schůze sociálních pracovníků, která zvolila užší výbor a vyslala delegaci k prezidentovi



republiky T. G. Masarykovi s žádostí o vyslovení souhlasu se vznikem nové organizace a se jmenováním jeho dcery dr. Alice Masarykové do funkce předsedkyně ČSČK(příloha č.8).

Prezident republiky svým dopisem ze 6. února 1919 této žádosti vyhověl. Toto datum je považováno za oficiální datum založení Československého červeného kříže.

V mnoha případech Československý červený kříž nahrazoval nedostatky státní zdravotní správy a doplňoval ji. Zprostředkovával styk rodin se zajatci, pomáhal uprchlíkům a zapojoval se do asanačních a profylaktických akcí proti epidemiím v prvních letech po první světové válce. Budoval zdravotní ústavy a dětské prázdninové osady, zřizoval poradny pro matky a děti, ambulatoria, jesle, útulky rodiček, sirotčince, žákovské domovy, útulky pro starce, apod. Organizoval také dopravní zdravotní službu, posílal nemocné do ústavů, pomáhal při živelných pohromách, rozvíjel zdravotnickou osvětu. ČSČK vytyčil jako své nejdůležitější úkoly zdravotní výchovu a boj proti nemocem, výcvik odborného personálu, pohotovost v první pomoci a výchovu dorostu na školách.

V r. 1918 byla otevřena jednoletá ženská Vyšší škola sociální v Praze. Absolventi pracovali v péči o mládež, v poradnách, v úřadovnách ČSČK. Na ošetřovatelku se kladly odborné požadavky a požadavky mravní. Důkazem toho je slib dobrovolné sestry ČSČK, platný od r.1920: *„Slibuji ČSČK, že budu ošetřovati dle jeho ustanovení a nařízení nemocné a raněné v domácnostech, léčebných ústavech, epidemických nemocnicích i na jiných místech.....budu vykonávati službu ochotně, laskavě a s největší šetrností k nemocnému.....zachovávati po veškeré časy nezrušitelné mlčení o všem, co uvidím nebo uslyším při ošetřování nemocných....od nemocného nepřijmu žádné odměny....v případě epidemii a války, když budu v záloze, dostavím se na první výzvu ČSČK.“* (Kafková, 1992, str.56)

V současnosti Český červený kříž (ČČK) plní úkoly v bezpříspěvkovém dárcovství krve, ve výuce a poskytování první pomoci, v sociální oblasti. Pořádá ozdravné rekondiční pobyty pro zdravotně postižené děti i klimatické pobyty pro děti z ekologicky ohrožených oblastí ČR. Zřizuje střediska sociálních služeb, geriatrická centra, stravovny pro důchodce a bezdomovce, ošacovací střediska, sociální domy s bezbariérovými byty pro staré a invalidní občany, stacionáře pro zdravotně oslabené

děti, byty pro osamělé matky. Organizuje domácí ošetrovatelskou péči, Záchrané jednotky ČČK, v některých regionech provozuje zdravotní dopravní službu. Provozuje Pátrací službu ČČK a poskytuje humanitární pomoci do zahraničí.

## **EMPIRICKÁ ČÁST**

### **1 Metodika průzkumu**

Předmětem mé bakalářské práce bylo zjistit vědomosti sester o historii ošetrovatelství. Po prostudování dostupné odborné literatury jsme stanovili následující průzkumný problém, cíle a hypotézy.

### **2 Problém, cíle a úlohy průzkumu**

#### **Problém průzkumu:**

- Znájí dnešní sestry historii ošetrovatelství?

#### **Cíle průzkumu:**

- zjistit znalosti sester o historických osobnostech v ošetrovatelství
- zjistit, zda na rozsah znalostí o dané problematice má vliv stupeň vzdělání a sebevzdělávání
- zjistit rozdíl úrovně znalostí o vývoji ošetrovatelství v českých zemích a o vývoji ošetrovatelství ve světě

#### **Úlohy průzkumu:**

- prostudovat dostupnou literaturu k dané problematice,
- určit vzorec respondentů,
- sestavit dotazník pro sestry v praxi,
- realizovat průzkum,
- analyzovat a interpretovat dosažené výsledky,
- zhodnotit dosažené výsledky,
- stanovit závěr průzkumu.

### 3 Hypotézy

**Hypotéza č.1:** Domníváme se, že sestry mají větší rozsah znalostí o Florence Nightingalové než o sv.Anežce České

**Hypotéza č.2:** Předpokládáme, že alespoň 30% sester zná nejméně 3 historické osobnosti důležité pro rozvoj ošetřovatelství

**Hypotéza č.3:** Předpokládáme, že rozsáhlejší znalosti mají sestry s vyšším vzděláním než sestry se vzděláním středoškolským

**Hypotéza č.4:** Domníváme se, že sestry více znají vývoj ošetřovatelství ve světě než vývoj ošetřovatelství v českých zemích

### 4 Metody a metodika průzkumu

V průzkumu jsme uplatnili metodu dotazníku (příloha č.1). V úvodě dotazníku je 5 položek zaměřených na demografické údaje. Dotazník má dvě části. Tvořilo je 15 otázek, konkrétně 13 uzavřených a 2 otevřených. První část dotazníku byla zaměřená na získávání údajů o respondentech, o jejich pohlaví, věku, dosaženém stupni vzdělání, způsobu sebevzdělání.. Tvořili je položky č. 1 – 5. Úlohou druhé části dotazníku bylo zjistit, jaké mají sestry vědomosti o historii ošetřovatelství. Tvořilo je 10 položek č. 6 – 15.

### 5 Charakteristika souboru

Průzkum jsme realizovali u sester v praxi v časovém období od 5.11. – 20.2. 2009 v NNFsP, ve VFN a v Oblastní nemocnici Kolín a.s. formou dotazníku. Vzorek respondentů jsme vybrali náhodně, průzkum byl proveden na interním, očním a dětském oddělení. Do průzkumu bylo zapojeno 45 žen a 4 muži ve věku od 18 do 56 let. Celkem jsme rozdali 60 dotazníků, z toho se nám vrátilo 49 dotazníků, takže 82% návratnost.

## 6 Interpretace výsledků průzkumu

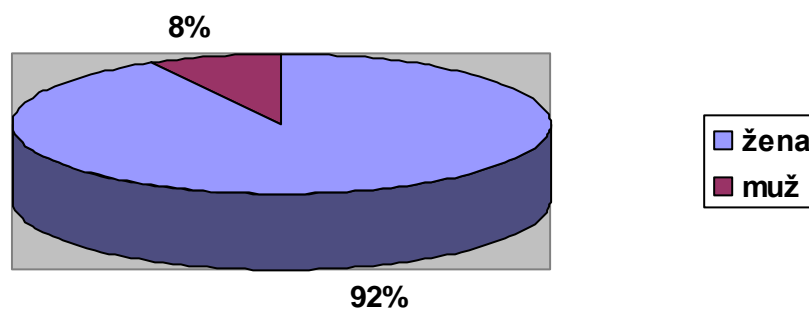
Výsledky uvádíme v celých číslech a znamenají počet respondentů, kteří označili danou odpověď. Následující tabulky jsou zobrazením zpracovaných údajů.

### Položka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Tabulka č.1 Pohlaví respondentů

| pohlaví respondentů | počet | vyjádření v % |
|---------------------|-------|---------------|
| muž                 | 4     | 8             |
| žena                | 45    | 92            |

Graf č.1 Pohlaví respondentů



Popis grafu:

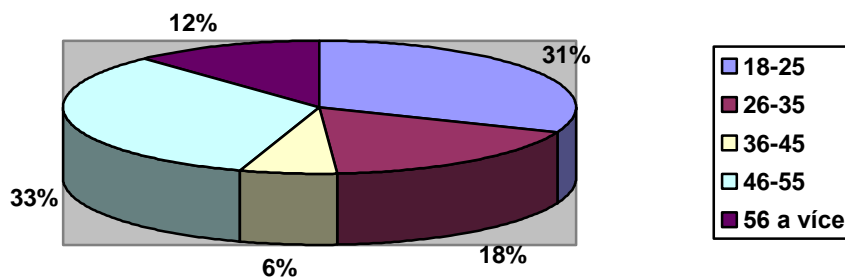
Průzkumu se zúčastnilo 92% žen a 8% mužů. Celkem 49 respondentů.

## Položka č. 2: Kolik Vám je let?

Tabulka č.2: Věk respondentů

| věk respondentů | počet | vyjádření v % |
|-----------------|-------|---------------|
| 18 – 25 let     | 15    | 31            |
| 26 – 35 let     | 9     | 18            |
| 36 – 45 let     | 3     | 6             |
| 46 – 55 let     | 16    | 33            |
| 56 let a více   | 6     | 12            |

Graf č. 2: Věk respondentů



Popis grafu:

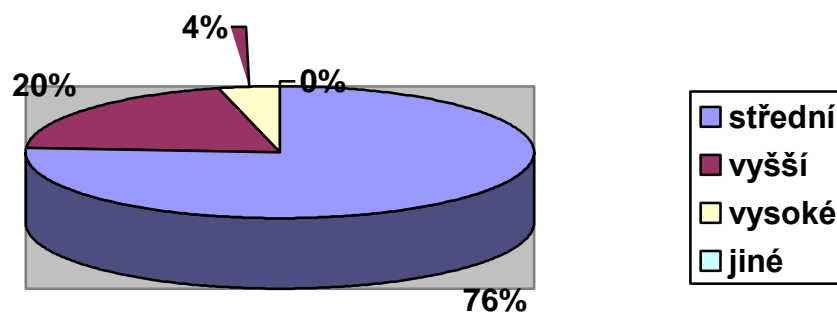
Naši respondenti byli ve věku od 18 do 56 let. Většinu tvořili respondenti ve věku 46–55 let (celkem 33%). V kategorii 18- 25 let (31%), 26 – 35 let (18%), 36 – 45 let (6%) a v kategorii 56 a více let (12%).

### Položka č. 3: Jaké máte vzdělání?

Tabulka č.3: Vzdělání respondentů

| vzdělání respondentů | počet | vyjádřeno v % |
|----------------------|-------|---------------|
| středoškolské        | 37    | 76            |
| vyšší odborné        | 10    | 20            |
| vysokoškolské        | 2     | 4             |
| jiné                 | 0     | 0             |

Graf č.3: Vzdělání respondentů



Popis grafu:

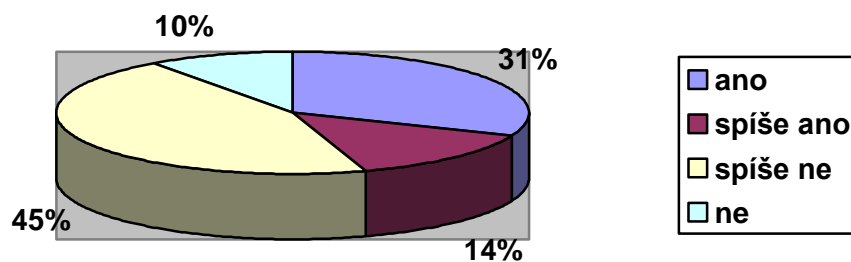
76 % respondentů má středoškolské vzdělání, 20 % má vzdělání vyšší odborné, 4% má vzdělání vysokoškolské a ani jeden respondent neuvedl vzdělání jiné.

#### Položka č. 4: Setkal/a jste se při svém studiu s historií ošetřovatelství?

Tabulka č.4: Setkání s historií ošetřovatelství při studiu

| setkání s historií ošet. | počet | vyjádřeno v % |
|--------------------------|-------|---------------|
| ano                      | 15    | 31            |
| spíše ano                | 7     | 14            |
| spíše ne                 | 22    | 45            |
| ne                       | 5     | 10            |

Graf č.4 : Setkání s historií ošetřovatelství při studiu



Popis grafu:

31 % respondentů se při svém studiu setkalo s historií ošetřovatelství, 14 % se při studiu někdy setkalo s tímto předmětem, 45% se spíše neseťkalo a 5 % respondentů se nikdy neseťkalo se studiem historie ošetřovatelství v průběhu svého studia.

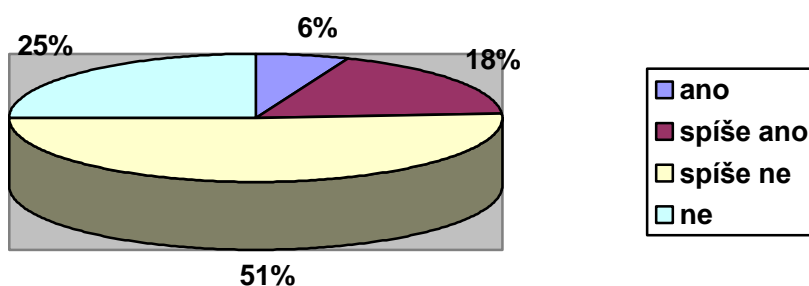


**Položka č. 5: Zajímáte se o historii ošetrovatelství, čtete odbornou literaturu na toto téma?**

Tabulka č.5: Zájem o historii ošetrovatelství

| zájem o historii ošet. | počet | vyjádřeno v % |
|------------------------|-------|---------------|
| ano                    | 3     | 6             |
| spíše ano              | 9     | 18            |
| spíše ne               | 25    | 51            |
| ne                     | 12    | 25            |

Graf č.5: Zájem o historii ošetrovatelství



Popis grafu:

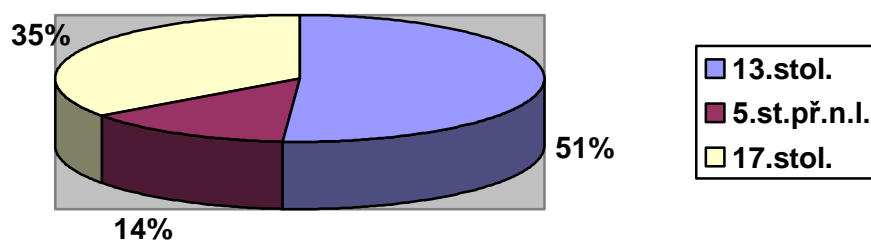
6 % respondentů má zájem o historii ošetrovatelství, čte odbornou literaturu, 18% se spíše zajímá o toto téma, 51% se spíše nezajímá a 25% se vůbec nezajímá o historii, nečte odbornou literaturu na toto téma.

### Položka č. 6: Víte, kdy žila sv.Anežka Česká?

Tabulka č.6: Víte, kdy žila sv.Anežka Česká?

| odpověď           | počet | vyjádřeno v % |
|-------------------|-------|---------------|
| 13.století        | 25    | 51            |
| 5.století př.n.l. | 7     | 14            |
| 17.století        | 17    | 35            |

Graf č.6: Víte, kdy žila sv.Anežka Česká?



Popis grafu:

51% respondentů se domnívá, že sv.Anežka Česká žila v 13.století, 14% respondentů označilo 5.stol.př.n.l. a 35% respondentů označilo 17.století.

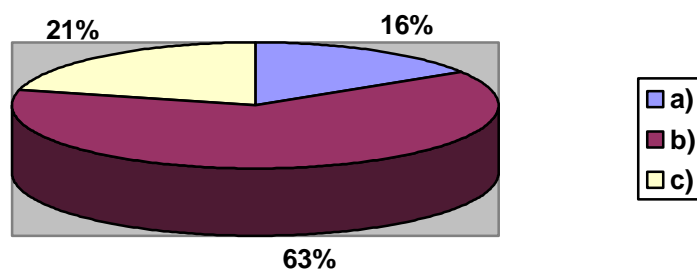
### Položka č. 7: Víte, jak se vyvíjelo ošetřovatelství?

Tabulka č. 7: Víte, jak se vyvíjelo ošetřovatelství?

| odpověď | počet | vyjádřeno v % |
|---------|-------|---------------|
| * a)    | 8     | 16            |
| b)      | 31    | 63            |
| c)      | 10    | 21            |

- \* a) archaické, profesionální, experimentální
- b) laické, charitativní, profesionální
- c) magické, laické, charitativní

Graf č.7: Víte, jak se vyvíjelo ošetřovatelství?



Popis grafu:

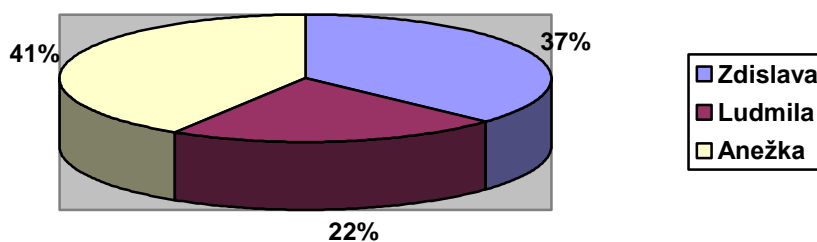
16% dotazovaných si myslí, že odpověď a) je správná, 63% se přiklonilo k odpovědi b), a 21% označilo odpověď c).

### Položka č. 8: Kdo je pokládán za patronku českého ošetrovatelství?

Tabulka č. 8: Kdo je pokládán za patronku českého ošetrovatelství?

| odpověď                 | počet | vyjádřeno v % |
|-------------------------|-------|---------------|
| sv. Zdislava z Lemberku | 18    | 37            |
| sv. Ludmila             | 11    | 22            |
| sv. Anežka Česká        | 20    | 41            |

Graf č.8: Kdo je pokládán za patronku českého ošetrovatelství?



Popis grafu:

37% dotazovaných se domnívají, že patronkou českého ošetrovatelství je sv.Zdislava z Lemberku, 22% dotazovaných za patronku považuje sv.Ludmilu a 41% dotazovaných se přiklonilo ke sv.Anežce České.

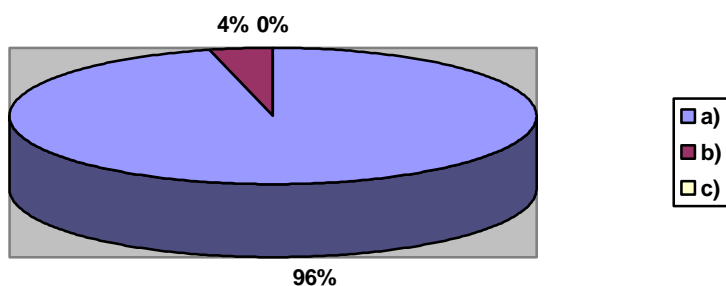
### Položka č. 9: Víte, kdo byla Florence Nightingalová?

Tabulka č. 9: Víte, kdo byla Florence Nightingalová?

| odpověď | počet | vyjádřeno v % |
|---------|-------|---------------|
| * a)    | 47    | 96            |
| b)      | 2     | 4             |
| c)      | 0     | 0             |

- \* a) zakladatelka profesionálního ošetrovatelství
- b) zakladatelka diakonie
- c) zakladatelka Mezinárodního červeného kříže

Graf č.9: Víte, kdo byla Florence Nightingalová?



Popis grafu:

96% respondentů považovalo F.Nightingalovou za zakladatelku profesionálního ošetrovatelství, 4% se domnívají, že byla zakladatelka diakonie a ani jeden respondent nevedl možnost, že F.Nightingalová byla zakladatelka Mezinárodního červeného kříže.

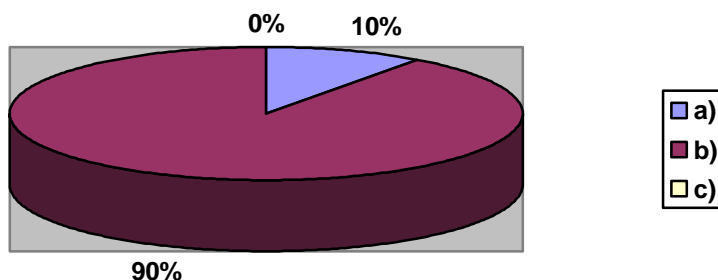
### Položka č. 10: O co se zasloužila Florence Nightingalová?

Tabulka č. 10: O co se zasloužila Florence Nightingalová?

| odpověď | počet | vyjádřeno v % |
|---------|-------|---------------|
| * a)    | 5     | 10            |
| b)      | 44    | 90            |
| c)      | 0     | 0             |

- \* a) založila Ženský výrobní spolek český
- b) založila ošetřovatelskou školu v Londýně r.1860, sepsáním knihy „Poznámky k ošetřovatelství“ dala základy vzniku profesionálního ošetřovatelství
- c) prosadila volební práva pro ženy

Graf č.10: O co se zasloužila Florence Nightingalová( FN)?



Popis grafu:

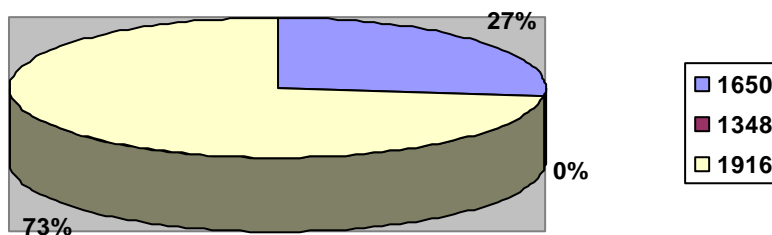
90% dotazovaných se domnívá, že FN založila ošetřovatelskou školu v Londýně, 10% se domnívá, že FN je zakladatelka Ženského výrobního spolku českého a ani jeden dotazovaný neuvádí jako správnou odpověď, že FN prosadila volební práva pro ženy.

**Položka č. 11: Kdy byla v Praze založena první česká ošetrovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Ječné ulici?**

Tabulka č. 11: Kdy byla v Praze založena první česká ošetrovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Ječné ulici?

| odpověď | počet | vyjádřeno v % |
|---------|-------|---------------|
| 1650    | 13    | 27            |
| 1348    | 0     | 0             |
| 1916    | 36    | 73            |

Graf č.11: Kdy byla v Praze založena první česká ošetrovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Ječné ulici?



Popis grafu:

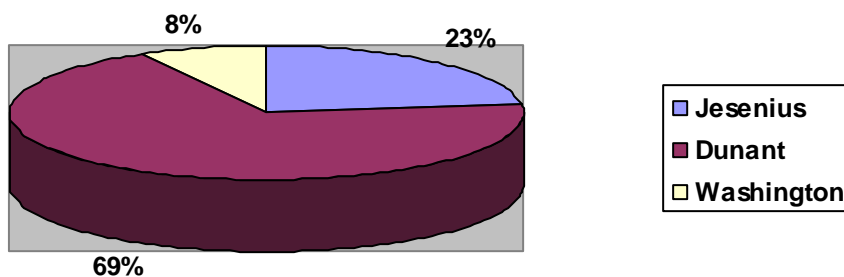
73% dotazovaných označilo za vznik české ošetrovatelské školy rok 1916, 27% označilo rok 1650 a žádný dotazovaný neoznačil rok 1348.

## Položka č. 12: Kdo založil Mezinárodní červený kříž?

Tabulka č. 12: Kdo založil Mezinárodní červený kříž?

| odpověď           | počet | vyjádřeno v % |
|-------------------|-------|---------------|
| Jan Jesenius      | 11    | 23            |
| Henri Jean Dunant | 34    | 69            |
| George Washington | 4     | 8             |

Graf č.12: Kdo založil Mezinárodní červený kříž?



Popis grafu:

69% respondentů označilo za zakladatele Mezinárodního červeného kříže H.J.Dunanta, 23% označilo Jan Jesenius a 8% respondentů uvedlo jako správnou odpověď George Washington.

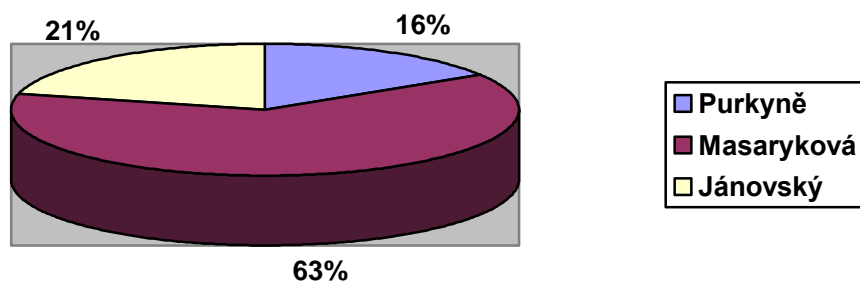


### Položka č. 13: Kdo založil Český červený kříž?

Tabulka č. 13: Kdo založil Český červený kříž?

| odpověď                | počet | vyjádřeno v % |
|------------------------|-------|---------------|
| J.E.Purkyně            | 8     | 16            |
| Dr. Alice Masaryková   | 31    | 63            |
| Dr. Vítězslav Jánovský | 10    | 21            |

Graf č.13: Kdo založil Český červený kříž?



Popis grafu:

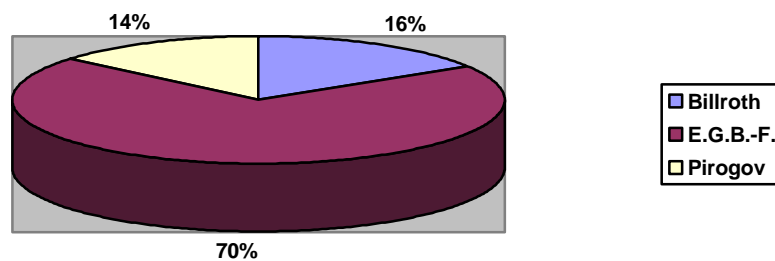
63% respondentů označilo Dr. Alici Masarykovou, 21% označilo Dr.V.Jánovského a 16% označilo jako správnou odpověď J.E.Purkyně.

### Položka č. 14: Kdo založil Mezinárodní radu sester (ICN)?

Tabulka č. 14: Kdo založil Mezinárodní radu sester (ICN)?

| odpověď                        | počet | vyjádřeno v % |
|--------------------------------|-------|---------------|
| Theodor Billroth               | 8     | 16            |
| Ethel Gordon Bedford – Fenwick | 34    | 70            |
| Nikolaj Ivanovič Pirogov       | 7     | 14            |

Graf č.14: Kdo založil Mezinárodní radu sester (ICN)?



Popis grafu:

70% dotazovaných se domnívá, že ICN založila Ethel Gordon Bedford – Fenwick, 16% se domnívá, že zakladatelem je Theodor Billroth a 14% dotazovaných označilo N.I.Pirogova.

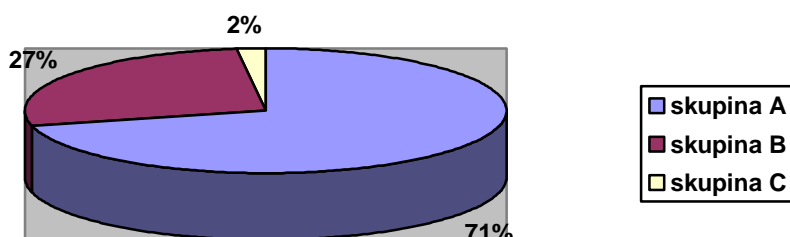
**Položka č. 15: Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství.**

Tabulka č. 15: Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství.

| odpověď     | počet | vyjádřeno v % |
|-------------|-------|---------------|
| * skupina A | 35    | 71            |
| skupina B   | 13    | 27            |
| skupina C   | 1     | 2             |

- \* skupina A – respondenti, kteří vyjmenovali více jak dvě významné osobnosti
- skupina B – respondenti, kteří vyjmenovali méně jak dvě významné osobnosti
- skupina C – respondenti, kteří nevyjmenovali žádnou významnou osobnost

Graf č.15: Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství.



Popis grafu:

71% dotazovaných bylo schopných vyjmenovat více jak dvě významné osobnosti, 27% dotazovaných vyjmenovalo méně jak dvě osobnosti a 2% nevyjmenovali ani jednu osobnost.

## 7 Závěr průzkumu

Historie ošetrovatelského oboru je velice zajímavé téma, na které bohužel píše poměrně málo autorů. Nejspíše, že je velice pracné shromáždit, utřídit a zpracovat materiály do jednotné a čtivé podoby. (Staňková, 2001).

O historii ošetrovatelství byli sepsány dvě velice zajímavé monografie. Staňková, 2001 se ve své publikaci zaměřila přímo na historické osobnosti prospěšné pro rozvoj ošetrovatelství. Publikace jistě osloví všechny, kteří mají zájem dozvědět se nějaké informace o osudech a práci předchůdkyň a průkopnic ošetrovatelství. Kapitoly obsažené v knize jsou stručné, ale velice výstižné. Zajímavým způsobem čtenáře seznamují a informují o historických událostech a osobnostech, které přispěli ke zrodu dnešního ošetrovatelství. Publikace nepochybně rozšiřuje pohled na současné ošetrovatelství. Čtenář má možnost si uvědomit z jakých zdrojů moderní ošetrovatelství čerpá, a jak poučný a užitečný je pohled do minulosti (Staňková, 2001).

Druhou zmiňovanou monografií je kniha Z historie ošetrovatelství, jejíž autorkou je Vlastimila Kafková, 1992. Autorka nám nastiňuje velice zajímavým způsobem celkovou historii oboru, ale převážně se zabývá vývojem profesionálního ošetrovatelství v českých zemích. Postupně nás provází vznikem první České ošetrovatelské školy v Praze, událostmi ovlivňující ošetrovatelství v průběhu války i poválečný vývoj oboru.

O historii ošetrovatelství je také možno se dozvědět z časopisu Florence, 2006, kde Mlýnková publikovala postupně v několika číslech zajímavé články o historii ošetrovatelství a významných ženách ošetrovatelství.

V práci jsme se zaměřili také na průzkum. Zajímalo nás, zda sestry znají a na kolik se zajímají o historii svého oboru. Jak už je výše zmíněno, bohužel nejspíše na toto téma se zaměřením na průzkum ještě nikdo nese-psal žádnou publikaci či článek.

## 8 Diskuse

Cílem našeho průzkumu bylo zjistit, jaké mají zdravotní sestry znalosti o historii ošetrovatelství.

Při našem průzkumu zaměřeném na úroveň znalostí sester jsme zjistili, že stanovená hypotéza č.1: Domníváme se, že sestry mají větší rozsah znalostí o Florence Nightingalové než o sv. Anežce České, se nám potvrdila v otázkách č.6, 8, 9 a č.10. Respondenti v 93% odpovídají správně na otázky týkající se Florence Nightingalové, o sv. Anežce České se respondenti správně zmiňují v 46%. Hypotéza č.1 se nám potvrdila.

Hypotéza č.2: Předpokládáme, že alespoň 30% sester zná nejméně 3 historické osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství, se nám též potvrdila. Potvrdila se nám v otázce č.15. V otázce č.15: Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství. Respondenti byli schopni v 72% vypsát nejméně tři historické osobnosti významné pro rozvoj ošetrovatelství. Hypotéza č.2 se nám potvrdila.

Hypotéza č.3: Předpokládáme, že rozsáhlejší znalosti mají sestry s vyšším vzděláním než sestry se vzděláním středoškolským, se potvrdila v otázkách č.3, 4 a č.5.

V otázce č.3: Jaké máte vzdělání? Respondenti udávají v 76% vzdělání středoškolské, a ve zbývajících 24% uvádějí, že mají vzdělání vyšší odborné nebo vysokoškolské. Středoškolsky vzdělání respondenti měli v průměru 6 správných odpovědí z 10. Respondenti s vyšším a vysokoškolským vzděláním měli v průměru 8 správných odpovědí z 10.

V otázce č.4: Setkal/a jste se při svém studiu s historií ošetrovatelství? Dotazovaní, kteří se při svém studiu spíše setkali či setkali s výukou historie ošetrovatelství, mají v průměru o 2 správné odpovědi více než respondenti, kteří se s výukou historie ošetrovatelství spíše či vůbec neseťkali.

V otázce č.5: Zajímáte se o historii ošetřovatelství, čtete odbornou literaturu na toto téma? Respondenti uvádějí celkem v 76% úplný či částečný nezájem o toto téma. Jen 24% respondentů se zajímá o historii ošetřovatelství. Respondenti zajímající se o toto téma, měli v průměru 8 správných odpovědí z 10. Oproti tomu dotazovaní nezajímající se o historii ošetřovatelství v průměru odpovídali o otázku hůře než předešlí. Z tohoto vyplývá, že stupeň vzdělání a poté sebevzdělávání mají vliv na úroveň znalostí o historii ošetřovatelství. Hypotéza č.3 se nám potvrdila.

Hypotéza č.4: Domníváme se, že sestry více znají vývoj ošetřovatelství ve světě než vývoj ošetřovatelství v českých zemích, se nám potvrdila částečně v otázkách č. 11,12,13 a č.14. Dotazovaní na otázky č.12 a č.14 týkajících se vývoje ošetřovatelství ve světě odpovídají v 69% správně. Na otázky č.11 a č.13 týkajících se vývoje ošetřovatelství v českých zemích odpovídají správně v 68%. Z odpovědí dotazovaných je zřejmé, že znalosti respondentů jsou v této oblasti takřka totožné. Hypotéza č.4 se nám potvrdila částečně.

V průzkumu, který jsme provedli, se nám potvrdili tři hypotézy ze čtyř. Z průzkumu vychází poznatek, že sestry více znají Florence Nightingalovou než sv.Anežku Českou. Dále jsme se dozvěděli, že na znalosti respondentů má vliv vzdělání a sebevzdělávání a dotazovaní dokázali vyjmenovat ve většině případů alespoň tři historické osobnosti významné pro rozvoj ošetřovatelství. Poslední hypotéza se potvrdila částečně. Respondenti mají přibližně stejné znalosti o vývoji ošetřovatelství ve světě i v Českých zemích. Z toho vyplývá poznatek, že znalosti o historii ošetřovatelství mají dnešní sestry průměrné. Nejspíše je výuka na zdravotnických školách dostačující, ale mohlo by se této problematice věnovat více času, zejména u středního stupně vzdělání. Tyto vědomosti rozšiřují pohled na dnešní ošetřovatelství. Zdravotnický pracovník má možnost si uvědomit z jakých zdrojů moderní ošetřovatelství čerpá, a jak poučný a užitečný je pohled do minulosti.

# ZÁVĚR

Práce se věnovala historii ošetřovatelství, jednotlivým liniím vývoje a významem ošetřovatelství. Cílem práce bylo zjistit znalosti sester o historii ošetřovatelství. Zda tento obor je dostatečně vyučován na vzdělávacích institucích a zda se samotné sestry zajímají o tuto problematiku.

Po výsledcích průzkumu pro nás byla zřejmá skutečnost, že nejméně polovina dotazovaných má určité znalosti o historii svého oboru, i když se o něj aktivně nezajímají. Z tohoto vychází poznatek, že výuka na zdravotnických školách je nejspíše dostačující, ale mohlo by se této problematice věnovat více času, zejména u středního stupně vzdělání.

Jistě se najdou tací, kteří mohou oponovat, že znalost historie ošetřovatelství není pro praxi zásadní vědomost. Ale musíme si uvědomit, že z vědomostí ověřených časem lze čerpat mnoho užitečných poznatků, které využíváme dodnes. Jedná se například o stěžejní dílo zakladatelky profesionálního ošetřovatelství Florence Nightingalové, která sepsáním svého díla dala základ základním ošetřovatelským návykům, které až do poloviny 19.století nebyly samozřejmostí. Proto myslím, že má význam vzdělávat se v této problematice.

## Seznam bibliografických odkazů

1. Farkašová D. a kol. *Ošetrovatelství – teorie*. Martin : Osveta, 2006, ISBN 80-8063-227-8
2. Hanzlíková a kol. *Komunitné ošetrovatelstvo*. Martin : Osveta, 2004, ISBN 80-8063-155-7
3. Kafková, V. *Z historie ošetrovatelství*. Brno: IDV SZP, 1992. ISBN 80-7013-123-3.
4. *Kronika medicíny*, kolektiv autorů. Praha: Fortuna Print, 1994. ISBN 80-85873-16-8
5. *Lemon 1*, kolektiv autorů. Brno: IDVPZ , 1996. ISBN 80-7013-234-5
6. Mášová, H. *Nemocniční otázka v meziválečném Československu*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0908-8
7. Mikulášová, D. *Ošetrovatelství v historii řeholních řádů*, Florence, 2006, roč.2, č. 10, s. 13-15. ISSN 1801-464X
8. Mlýnková, J. *Historie ošetrovatelství*, Florence, 2006, roč.2, č. 2, s.25–26, č. 3, s.15–16, č.4, s.20–21. ISSN 1801-464X
9. Mlýnková, J. *Významné ženské postavy v ošetrovatelství*, Florence, 2006, roč.2, č.5, s.10. ISSN 1801-464X
10. Mlýnková, J. *Významné ženy ošetrovatelství*, Florence, 2006, roč.2, č.7 - 8, s.25 – 26. ISSN 1801-464X
11. Mlýnková, J. *Řád svatého Lazara*, Florence, 2006, roč.2, č.11, s. 17, ISSN 1801-464X



12. Rothová, D. *Dáma s lampičkou*, Florence, 2006, roč.2, č.5, s. 3 – 5. ISSN 1801-464X
13. Staňková, M. *Galerie historických osobností*. Brno: IDV SZP,2001. ISBN 80-7013-329-5.
14. Staňková, M. *Z historie charitativní a řádové ošetrovatelské péče*, Sestra - mimořádná příloha, 2003, roč.13, č.2. ISSN 1210-0404
15. Slípka, J. *Kořeny českého ošetrovatelství*, Sestra, 2005, roč.15, č. 5, s. 6-7, ISSN 1210-0404
16. Svobodný, P. Hlaváčková, L. *Dějiny lékařství v českých zemích*. Praha : Triton, 2004, ISBN 80-7254-424-1
17. *Historie ČSČK po sametové revoluci, vznik ČČK* [online]. [cit. 2008-21-11]. Dostupné z WWW: <http://www.cervenkykriz.eu/cz.php?id=historiepirevoluci>
18. *Historie Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce*[online]. [cit. 2008-20-11]. Dostupné z WWW: <http://www.cckpraha1.cz/ock.htm>
19. Kochová, D. *Od Florence k dnešku* [online]. [cit. 2008-08-11]. Dostupné z WWW: <http://www.florence.cz/rejstrik.php>
20. Koukalová, S. *Historie ošetrovatelství* [online]. [cit. 2008-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.vnl.xf.cz/ose/ose-historie.php>

## Seznam příloh

|   |    |
|---|----|
| Příloha č.1 Dotazník č.1 – Znájí dnešní sestry historické osobnosti ošetrovatelství?<br>..... | 51 |
| Příloha č. 2 Obrázek č.2 – Znak řádu křižovníků s červenou hvězdou.....                       | 54 |
| Příloha č. 3 Obrázek č.3 – Nemocnice Milosrdných sester sv.Karla Boromejského.....            | 55 |
| Příloha č.4 Obrázek č.4 – Podobizna Karolíny Světlé.....                                      | 56 |
| Příloha č.5 Obrázek č.5 - Socha Elišky Krásnohorské na Karlově náměstí v Praze.....           | 57 |
| Příloha č.6 Obrázek č. 6 – Sv. Anežka Česká.....  | 58 |
| Příloha č.7 Obrázek č.7 - Florence Nightingalová.....   | 59 |
| Příloha č.8 Obrázek č.8 - Pamětní deska.....  | 60 |

Příloha č. 1 Dotazník č.1 – Znájí dnešní sestry historické osobnosti ošetrovatelství?

## **DOTAZNÍK**

Vážené kolegyně, kolegové,

Dovoluji si Vás požádat o pomoc. Předkládám Vám dotazník zaměřený na míru znalostí dnešních sester o historii ošetrovatelství. Zájímají nás vědomosti sester o této problematice.

Dotazník je součástí bakalářské práce. Při jednotlivých položkách vyberte jen jednu možnost, která se nejvíce přibližuje Vašemu názoru a tu označte kroužkem. Dotazník je anonymní.

Děkuji za Vaši spolupráci.

Chaloupková Veronika

1. Jakého jste pohlaví?

- a) žena
- b) muž

2. Kolik Vám je let?

- a) 18-25
- b) 26-35
- c) 36-45
- d) 46-55
- e) 56 a více

3. Jaké máte vzdělání?

- a) středoškolské
- b) vyšší odborné
- c) vysokoškolské
- d) jiné.....

4. Setkal/a jste se při svém studiu s historií ošetřovatelství?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

5. Zajímáte se o historii ošetřovatelství, čtete odbornou literaturu na toto téma?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

6. Víte, kdy žila sv.Anežka Česká?

- a) 13.století
- b) 5.století př.n.l.
- c) 17.století

7. Víte, jak se vyvíjelo ošetřovatelství?

- a) archaické, profesionální, experimentální
- b) laické, charitativní, profesionální
- c) magické, laické, charitativní

8. Kdo je pokládán za patronku českého ošetřovatelství?

- a) sv. Zdislava z Lemberku
- b) sv. Ludmila
- c) sv. Anežka Česká

9. Víte, kdo byla Florence Nightingalová?

- a) zakladatelka profesionálního ošetřovatelství
- b) zakladatelka diakonie
- c) zakladatelka Mezinárodního červeného kříže

10. O co se zasloužila Florence Nightingalová?

- a) založila Ženský výrobní spolek český
- b) založila ošetřovatelskou školu v Londýně r.1860, sepsáním knihy „Poznámky k ošetřovatelství“ dala základy vzniku profesionálního ošetřovatelství
- c) prosadila volební práva pro ženy

11. Kdy byla v Praze založena první česká ošetřovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Ječné ulici?

- a) 1650
- b) 1348
- c) 1916

12. Kdo založil Mezinárodní červený kříž?

- a) Jan Jesenius
- b) Henri Jean Dunant
- c) George Washington

13. Kdo založil Český červený kříž?

- a) J.E.Purkyně
- b) Dr. Alice Masaryková
- c) Dr. Vítězslav Jánovský

14. Kdo založil Mezinárodní radu sester (ICN)?

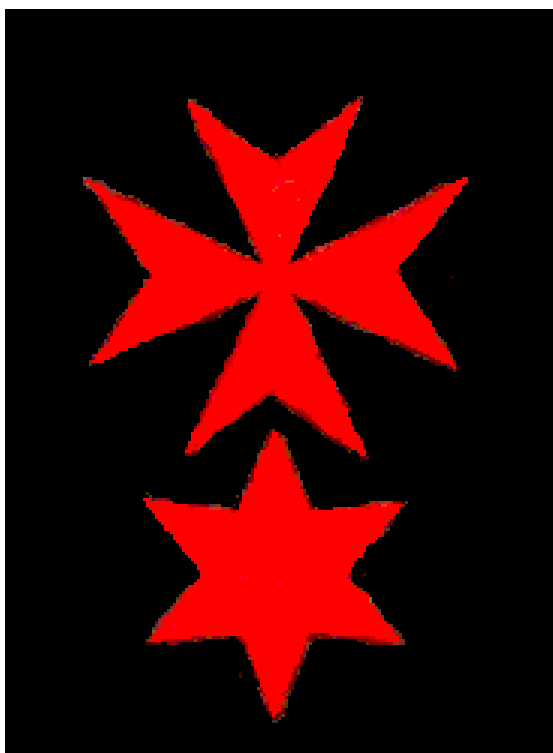
- a) Theodor Billroth
- b) Ethel Gordon Bedford – Fenwick
- c) Nikolaj Ivanovič Pirogov

15. Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetřovatelství.

.....  
.....  
.....

Příloha č. 2 Obrázek č.2 – Znak řádu křižovníků s červenou hvězdou

(Dostupné [online] z WWW: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/479612-krizovnici-s-cervenou-hvezdou>)



Příloha č. 3 Obrázek č.3 – Nemocnice Milosrdných sester sv.Karla Boromejského  
(Dostupné [online] na WWW: <http://www.boromejky.cz/23.htm>)



Příloha č.4 Obrázek č.4 – Podobizna Karolíny Světlé

(Dostupné [online] na WWW:<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/196025-karolina-svetla>)





Příloha č.5   Obrázek č.5 - Socha Elišky Krásnohorské na Karlově náměstí v Praze  
(Dostupné [online] na WWW:<http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/128072-eliska-krasnohorska>)



Příloha č.6 Obrázek č. 6 – Sv. Anežka Česká  
(Kafková, 1992, str. 3)



Příloha č.7 Obrázek č.7 - Florence Nightingalová  
(Kafková, 1992, str.10)



Příloha č.8 Obrázek č.8 - Pamětní deska

(Dostupné [online] na WWW:<http://www.cckhradcany.wz.cz/clankyobrazky.htm>)



## Seznam použitých zkratk

|                   |  |
|-------------------|--|
| <b>apod.....</b>  | a podobně                                |
| <b>r.....</b>     | rok                                      |
| <b>př.Kr.....</b> | před Kristem                             |
| <b>po Kr.....</b> | po Kristu                                |
| <b>např.....</b>  | například                                |
| <b>tj.....</b>    | taky jinak                               |
| <b>tkz.....</b>   | takzvaně                                 |
| <b>sv.....</b>    | svatý/svatá                              |
| <b>rtg.....</b>   | rentgen                                  |
| <b>ICN.....</b>   | Mezinárodní rada sester                  |
| <b>ČSČK.....</b>  | Československý červený kříž              |
| <b>ČČK.....</b>   | Český červený kříž                       |
| <b>VFN.....</b>   | Všeobecná fakultní nemocnice             |
| <b>NNFsP.....</b> | Nemocnice Na Františku s<br>poliklinikou |

## Seznam tabulek a grafů

|   |    |
|---|----|
| Tabulka č.1, graf č.1 - Pohlaví respondentů.....  | 29 |
| Tabulka č.2, graf č.2 - Věk respondentů.....  | 30 |
| Tabulka č.3, graf č.3 - Vzdělání respondentů.....   | 31 |
| Tabulka č.4, graf č.4 - Setkání s historií ošetrovatelství.....   | 32 |
| Tabulka č.5, graf č.5 - Zájem o historii ošetrovatelství.....   | 33 |
| Tabulka č.6, graf č.6 – Víte, kdy žila sv.Anežka Česká.....   | 34 |
| Tabulka č.7, graf č.7 – Víte, jak se vyvíjelo ošetrovatelství.....  | 35 |
| Tabulka č.8, graf č.8 – Kdo je pokládán za patronku českého ošetrovatelství.....  | 36 |
| Tabulka č.9, graf č.9 – Víte, kdy žila Florence Nightingalová .....   | 37 |
| Tabulka č.10, graf č.10 – O co se zasloužila Florence Nightingalová.....  | 38 |
| Tabulka č.11, graf č.11 – Kdy byla v Praze založena první česká ošetrovatelská škola při Všeobecné nemocnici v Ječné ulici..... | 39 |
| Tabulka č.12, graf č.12 – Kdo založil Mezinárodní červený kříž?.....  | 40 |
| Tabulka č.13, graf č.13 - Kdo založil Český červený kříž?.....  | 41 |
| Tabulka č.14, graf č.14 – Kdo založil Mezinárodní radu sester?.....   | 42 |
| Tabulka č.15, graf č.15 – Jmenujte významné osobnosti důležité pro rozvoj ošetrovatelství.....                                  | 43 |